

**МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОН ДЭЛХИЙН ЗАРИМ УЛС ОРНУУДЫН
МАКРО ЭДИЙН ЗАСГИЙН 2011 ОНЫ ТОЙМ**

*Д. Мягмарцэрэн, Г. Гэрэл, Б. Дуламсүрэн,
Ч. Онончимээ*

Нэг: МОНГОЛ УЛСЫН МАКРО ЭДИЙН ЗАСГИЙН 2011 ОНЫ ТОЙМ

I. Макро эдийн засгийн зарим үндсэн үзүүлэлтүүд

	2010 он XII	2011 он XII
ДНБ-ний өсөлт /хувиар/	6,1	17,3
ДНБ-н оны үнээр /тэрбум.төг/	8 414,5	10 829,7
Ажилгүйдэл /мян.хүн/	38,2	57,2
Төсвийн тэнцэл /тэрбум.төг/	41,8	-632,4
Гадаад худалдааны нийт бараа эргэлт /сая.ам.долл/	6 177,1	11 307,2
Экспорт /сая.ам.долл/	2 908,5	4 780,4
Импорт /сая.ам.долл/	3 200,1	6 526,9
Гадаад худалдааны тэнцэл /сая.ам.долл/	-291,6	-1 746,5

- УИХ -аас 2011 онд манай улсын нийгэм эдийн засгийн хувьд суурь харилцааг зохицуулахуйц “Монгол Улсын Хөгжлийн банкны тухай хууль”, “Хөдөө аж ахуйн гаралтай бараа, түүхийн эдийн биржийн тухай хууль”, “Зээлийн мэдээллийн тухай хууль”, “Төсвийн тухай” зэрэг хууль тогтоомжийг шинээр болон шинэчилэн баталсан болно.
- Монгол Улсын иргэн бүр Тавантолгойн орд газрын эзэн мөн гэсэн түүхэн шийдвэрийг хамтарсан Засгийн газар 2011 оны 3 дугаар сарын 31-ний өдөр гаргалаа. 1.5 тэрбум ширхэг хувьцааг нийт иргэнд хуваахад нэг хүнд 536 ширхэг хувьцаа ногдож байна. “Стратегийн орд газруудаа ээлж дараатай эдийн засгийн эргэлтэд оруулж, байгалийн баялгаас олох орлогыг иргэн бүртээ шударга, тэгш, хүртээмжтэй хүртээх цогц асуудлын нэг болох хувьцааны талаар Засгийн газар ээлжит болон ээлжит бус хуралдаанаар удаа дараа нухацтай хэлэлцэн шийдвэр гаргалаа” гэж Монгол Улсын Ерөнхий сайд С.Батболд мэдэгдлээ.⁴⁴
- Банк санхүүгийн салбарт шинэ хуудас нээгдсэн, хөгжлийн түүхэнд шинээр бичигдэх нэгэн үйл явдал боллоо. Хөгжлийн банкны эдийн засагт оруулах хувь нэмэр, хүлээлт, үүрэг хариуцлага маш өндөр гэдгийг нээлтийн ёслолын ажиллагаанд оролцсон Засгийн газрын тэргүүн тэмдэглээд, хөгжлийн түлхэгч хүч болсон банк байх ёстой гэдгийг онцолж байв.

* * *

⁴⁴ <http://www.ndic.gov.mn/index.php?lang=mn>

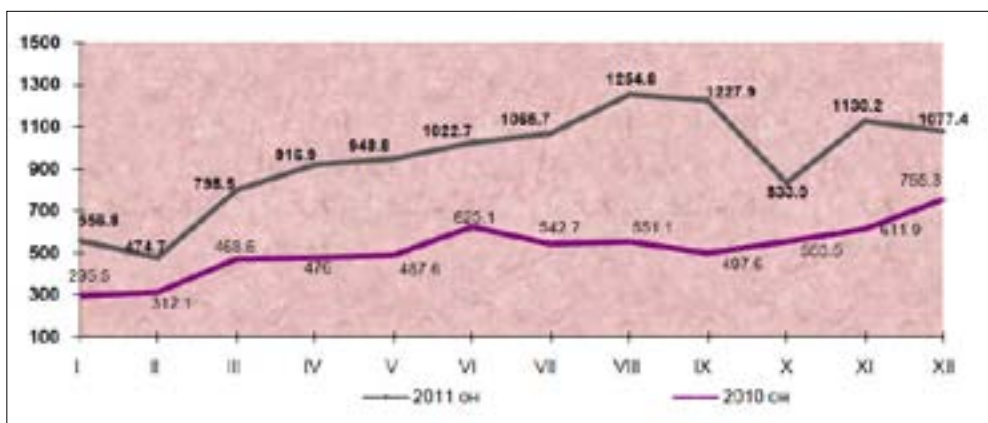
ГАДААД ХУДАЛДАА

Нийт бараа эргэлт

Манай улс дэлхийн 127 оронтой худалдаа хийсэн бөгөөд гадаад худалдааны нийт бараа эргэлт хэмжээ энэ онд 11 307,2 сая.ам.долл хүрч өмнөх оны мөн үеэс 5130,1 сая.ам.долл буюу 45,3 хувиар өссөн байна. 2011 оны нийт бараа эргэлтээс экспорт 4 780,4 сая.ам.долл, импорт 6 526,9 сая.ам.долл хүрсэн байна. Гадаад худалдааны бараа эргэлтийн 57,7 хувийг импортын бараа, бүтээгдэхүүн эзлэж байгаа нь худалдааны алдагдлын хэмжээг огцом нэмэгдүүлэхэд нөлөөлөв. Гэвч энэхүү алдагдлын дийлэнх нь гадаадын шууд хөрөнгө оруулалттай холбоотой учир төсөв, гадаад валютын албан нөөцөд шууд сөргөөр нөлөөлөхгүй байна.

Зураг 1.

- Гадаад худалдааны нийт бараа эргэлт 2010 -2011 оны I-XII сар, сая ам.долл

Экспорт

Манай улсын гадаад худалдааны экспортын хэмжээ 2011 онд 4 780,4 сая.ам.долл болж өмнөх оны мөн үеэс 1871,9 сая.ам.долл буюу 39,1 хувиар өссөн байна. Нийт экспортын бүтцийн 98,5 хувийг эрдэс бүтээгдэхүүн, нэхмэл болон нэхмэл бүтээгдэхүүн, үнэт ба хагас үнэт чулуу, үнэт металл, гоёлын зүйлс, зоос, түүхий болон боловсруулсан арьс, шир, ангийн үс зэрэг технологийн агууламжгүй болон нам технологитой бүтээгдэхүүн эзлэж байна.

Хөгжингүй орнуудын эдийн засаг хэврэг, дээр нь эрсдэл өндөртэй байгаатай зэрэгцээд шинээр эрчимтэй хөгжиж байгаа орнуудын эдийн засгийн өсөлт өндөр хэвээр байгаагаас шалтгаалаад дэлхийн зах зээлд манай улсын экспортын гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүний үнэ өндөр байх нөхцөл бүрдлээ. Гэхдээ энэ оны хувьд экспортын хэмжээ харьцангуй хэлбэлзэлтэй байсан бөгөөд 3-4 сард харьцангуй тогтвортой байсан экспортын хэмжээ 8-9 сард өсөлттэй, харин 10 сард огцом буурсан бөгөөд 11-12 сард буцаж экспортын хэмжээ өссөн байна. /Зураг 2./

Экспортын гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүнээс нүүрсний үнэ энэ оны байдлаар 2010 оны мөн үеэс 2,5 дахин, зэсийн баяжмалын үнэ 20 хувиар, боловсруулаагүй газрын тосны үнэ 38,8 хувиар, үхрийн хөлдүү мах 41,9 хувиар өссөн бол боловсруулаагүй буюу хагас боловсруулсан алтны үнэ 0,3 хувиар, адууны махны үнэ 52,8 хувиар өмнөх оны мөн үеэс буурсан байна. Экспортын бүтээгдэхүүний биет хэмжээний өсөлтийг өнгөрсөн 2010 онтой харьцуулахад төдийлөн хурдтай өсөөгүй байна. Энэ нь нүүрсний экспорт 2011 оны төлөвлөж байсан хэмжээнд хүртэл өсч чадахгүй байгаа явдал юм. Үүнд: 5-6 дугаар сард

түлшний нийлүүлэлт багасч, шатахууны үнэ хэт өндөр болсонтой холбоотойгоор нүүрс олборлогч компаниуд олборлолт, тээвэрлэлтээ бууруулах нэг үндэс болох талтай.

Зураг 2.

- Гадаад худалдааны экспортийн хэмжээ 2010 - 2011 оны I - XII сар, сая ам.долл\

Импорт

Сүүлийн жилүүдэд гадаад худалдааны импортын хэмжээ тогтмол өсөж байгаа бөгөөд 2011 оны хувьд импортын хэмжээ 6 526,9 сая.ам.долларт хүрсэн бөгөөд энэ нь өмнөх оны мөн үеэс 3326,8 сая.ам.долл буюу 50,9 хувиар өссөн байна.

Импортын бараа, бүтээгдэхүүний хэмжээ ингэж өсөхөд томоохон төслүүдийн бүтээн байгуулалт, төрийн болон хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалт нэмэгдэж байгаатай холбоотойгоор тоног, төхөөрөмж, машин механизм, цахилгаан бараа, мөн үндсэн төмөрлөг, ган эдлэлийн импорт 3 дахин нэмэгдсэн нь голлон нөлөөлөв. Мөн түүнчлэн тоног, төхөөрөмж, машин механизм, цахилгаан барааны импорт нийт импортын дийлэнх хувийг эзлэж байгаа нь манай улсын хувьд уул уурхайн салбар идэвхтэй хөгжиж байгаатай холбоотой юм. Уул уурхайн салбарыг түшиглэсэн олон томоохон төслүүд хэрэгжиж эхлэхээр хүлээгдэж байгаа бөгөөд энэ хандлага цаашид үргэлжлэх төлөвтэйгээр гадаад худалдааны импортын хэмжээ ч цаашид өсөх хандлагатай байна.

Гадаад худалдааны импортын өсөлтөнд машин механик төхөөрөмж, цахилгаан хэрэгсэл, дуу хураагч, тэдгээрийн сэлбэг, эд анги 1772,1 сая.ам.долл болж энэ нь өмнөх оны мөн үеэс 1090,8 сая.ам.долл буюу 61,5 хувиар, эрдэс бүтээгдэхүүний импорт 1253,1 сая. ам.долл, авто, агаар, усан замын тээврийн хэрэгсэл, тэдгээрийн эд анги 1496,5 сая. ам.доллар байсан нь нөлөөлсөн байна.

Хүснэгт 2.

- Гадаад худалдааны зарим бараа бүтээгдэхүүний импортын хэмжээ /сая.ам.долл/

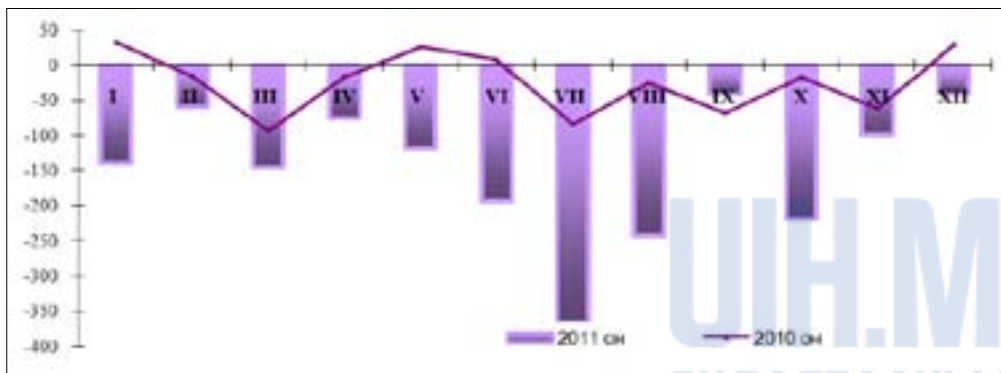
	2009 он	2010 он	2011 он
Хүнсний бүтээгдэхүүн	178,0	239,7	328,9

Эрдэс бүтээгдэхүүн	569,7	754,9	1253,1
Хими, химийн үйлдвэрийн бүтээгдэхүүн	127,9	168,2	252,7
Чулуун гөлтгөнө, цемент, чулуун зүйлс, шил, шилэн сав	52,2	59,9	108,4
Түлш шатахуун	496,9	626,4	1052,4
Үндсэн төмөрлөг, түүгээр хийсэн бүтээгдэхүүн	164,7	203,1	586,8
Машин механик төхөөрөмж, цахилгаан хэрэгсэл, дуу хураагч, тэдгээрийн сэлбэг, эд анги	423,9	681,3	1772,1
Үүнээс: суудлын авто машин	71,3	164,4	438,0
ачааны машин	59,2	208,3	577,6
Авто, агаар, усан замын тээврийн хэрэгсэл, тэдгээрийн эд анги	272,2	607,6	1496,5

Гадаад худалдааны тэнцэл

Гадаад худалдааны тэнцэлийн хувьд 2011 онд 1746,5 сая.ам.долларын алдагдалтай гарч, алдагдлын хэмжээ өмнөх оны мөн үеийнхээс 1 454,9 сая.ам.долл буюу 83,3 хувиар нэмэгдсэн байна. 2011 оны хувьд манай улсын гадаад худалдааны тэнцэл жилийн турш алдагдалтай байсан бөгөөд 7 дугаар сард хамгийн их буюу 368,0 сая.ам.долл, 1-р сард /-139,6/, 8-р сард /-242,7/, 10-р сард -219,2/ алдагдалтай гарсан байна.

Зураг 3. Гадаад худалдааны тэнцэл 2010 - 2011 он сая ам.долл

Цаашид:

- Манай улсын уул уурхайн салбар эрчимтэй хөгжихийн хэрээр тээвэр, зочид буудлын салбарт дахь хөрөнгө оруулалт нэмэгдэж байгаатай холбогдон цаашид машин механизм, тоног төхөөрөмж, барилгын материалын импорт зэрэг өсөн нэмэгдэх төлөвтэй байна.
- Уул уурхайн салбарт дахь нүүрсний экспорт сүүлийн жилүүдэд огцом нэмэгдэж байгаатай холбоотойгоор манай улсын нүүрсний экспорт цаашид ч улам нэмэгдэх хандлага үргэлжилж, манай улсын экспортын голлох бүтээгдэхүүн болохоор байна.

ДОТООДЫН ҮЙЛДВЭРЛЭЛ

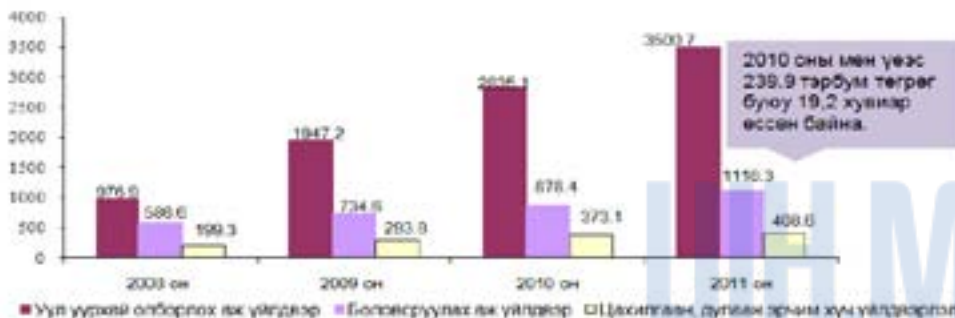
Аж үйлдвэр

Эдийн засгийн хямралын нөлөөгөөр 2009 онд буурч байсан аж үйлдвэрийн салбарын бүтээгдэхүүний нийт үйлдвэрлэл 2011 онд дахин сэргэж оны үнээр 5027,7 тэрбум төгрөгт хүрсэн бөгөөд үүний 69,8 хувь буюу 3062,6 тэрбум төгрөгийн бүтээгдэхүүнийг гадаад зах зээл дээр борлуулсан байна. Нийт борлуулалтын бүтэцэд уул уурхайн, олборлох аж үйлдвэрийн салбарын эзлэх хэмжээ 64,9 хувь болж өмнөх оны мөн үеэс 1 пунктээр буурч, боловсруулах аж үйлдвэрийн салбар 27,8 хувь буюу өмнөх оны мөн үеэс 6,8 пунктээр нэмэгдсэн бөгөөд цахилгаан дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэл 7,3 хувийг эзлэж байна.

Хүснэгт 3. Аж үйлдвэрийн салбарын өсөлтөд 2011 онд хамгийн өндөр дүн үзүүлсэн зарим дэд салбарын үйлдвэрлэлийг өмнөх оны мөн үетэй харьцуулбал:

Нүүрс олборлолт	➤ 391,2 тэрбум төг буюу 31,3 хувь;
Мод, модон эдлэл үйлдвэрлэл	➤ 2,8 тэрбум төг буюу 23,5 хувь;
Кокос, шингэн болон цацраг идэвхт түлш үйлдвэрлэл	➤ 30 987,1 сая төг буюу 99,9 хувь;
Химийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл	➤ 15,6 тэрбум төг буюу 36,7 хувь;
Резин болон хуванцар бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл	➤ 2294,9 сая төг буюу 80,1;
Машин тоног төхөөрөмжөөс бусад төмөр эдлэл үйлдвэрлэл	➤ 7,5 тэрбум төг буюу 32,7 хувь;
Төмрийн үйлдвэрлэл	➤ 16,7 тэрбум төг буюу 15,9 хувь;

Зураг 4. Аж үйлдвэрийн нийт бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл салбараар, тэрбум.төг.

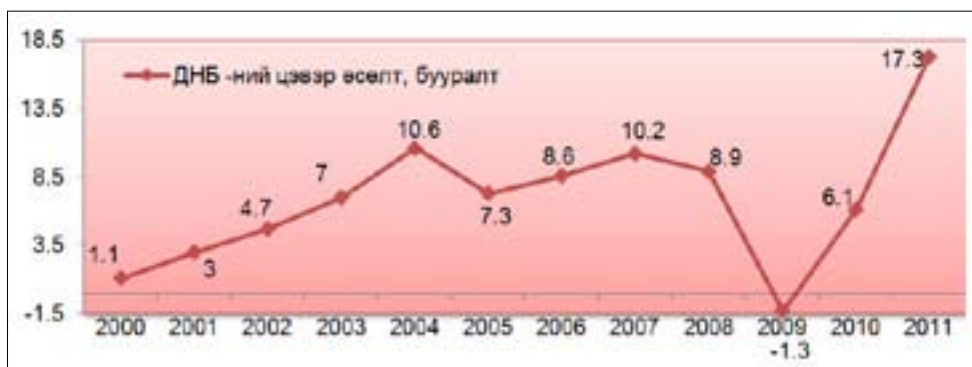
Боловсруулах аж үйлдвэрийн салбараас Мод, модон эдлэл үйлдвэрлэл, Кокос, шингэн болон цацраг идэвхт түлш үйлдвэрлэл, Резин болон хуванцар бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл, Химийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл огцом өсөлттэй байгаа нь барилга, бүтээн байгуулалт эрчимтэй хийгдэж байгаагын зэрэгцээ түлшний үйлдвэрлэл 99,9 хувь өссөн нь 2011 онд “Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах тухай” хууль батлагдсантай холбоотойгоор нийслэлийн гэр хороололын утааг бууруулах чиглэлээр олон төсөл хөтөлбөр хэрэгжиж эхэлсэнтэй холбоотой юм

Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн

2011 он гарсаар манай улсын ДНБ бодит өсөлт үргэлж нэмэгдэж эхний хагас жилийн

байдлаар 14,3 хувь, оны эцсийн байдлаар 17,3 хувьд хүрч өссөн нь ойрын жилүүдэд ажиглагдаагүй өндөр өсөлт байлаа. ДНБ-н оны үнээр 10 829,7 тэрбум төгрөгт хүрч өмнөх оны мөн үеийнхээс 2415,2 тэрбум төгрөг буюу 22,3 хувиар, үйлдвэрлэлийн аргаар тооцсон зэрэгцүүлэх үнээр 4906,5 тэрбум төгрөгт хүрсэн байна. Энэ өсөлтөнд боловсруулах үйлдвэрлэл, байр сууц болон хоол хүнсээр үйлчилэх үйл ажиллагаа, санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа, захиргааны дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа, боловсрол зэрэг өмнөх онд бууралттай байсан салбарууд хэмжээ нэмэгдсэн нь голлон нөлөөлсөн байна.

Зураг 5. ДНБ-ний цэвэр өсөлт, бууралт 2000-2011 он

2009 онд санхүү, эдийн засгийн хүндрэлээс шалтгаалаад -1.3 хувиар буурсан ДНБ -ий бодит хэмжээ 2010 онд эдийн засаг тогтворжиж сэргэх шатандаа орсноор 6.4 хувийн өсөлттэй гарсан бөгөөд 2011 оны 2 улиралаас өсөлтийн хурд нэмэгдэж 2011 оны жилийн эцсийн байдлаар 17.3 хувьд хүрлээ. ДНБ -ий бодит өсөлтөд бүх дэд салбаруудын өсөлт зэрэгээр нөлөөлж байгаа бөгөөд үүнээс үйлчилгээний салбар нийт өсөлтийн дийлэнх хувийг бүрдүүлж байна. Цаашид уул уурхай, дэд бүтцийн салбарт томоохон төсөл хөтөлбөр хэрэгжин, бүтээн байгуулалтын ажил хийгдэхээр байгаагаар холбоотойгоор эдийн засаг эрчимжиж, эдийн засгийн өсөлт өндөр түвшинд хэвээр хадгалагдахаар байна.

УЛСЫН ТӨСВИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

2011 оны хувьд манай улсын хувьд төсвийн харилцааны шинэтгэлийн хүрээнд УИХ-аар Төсвийн тухай хуулийг шинэчлэн найруулж баталсан болно. Улсын нэгдсэн төсвийн орлого ба тусламжийн нийт хэмжээ 2011 оны урьдчилсан гүйцэтгэлээр 4400.6 тэрбум төг, үүнээс тогтворжуулалтын сангийн орлого 241.0 тэрбум төг болж, нийт тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламжийн хэмжээ 4159.6 тэрбум төг, зарлага ба эргэж төлөгдөх цэвэр зээлийн нийт хэмжээ 4792.0 тэрбум төгрөгт хүрч, улсын нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн нийт тэнцэл 632.4 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай гарлаа.

Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн дагуу 2012 онд эрдэс баялгийн үнийн өсөлтийг харгалзан Тогтворжуулалтын санд 381,2 тэрбум төгрөг төвлөрүүлэхээр төсөвлөсөн нь 2011 оны тодотголоос 42 хувиар нэмэгдүүлж тооцсон болно. Мөн түүнчилэн 2011 онд “Хүний хөгжил” сангаас 2011 онд 733.1 тэрбум төгрөгийг давхардсан тоогоор 2.8 сая иргэнд олгосон байна.

Хүснэгт 4:

- Нэгдсэн төсөв, улсын төсөв, орон нутгийн төсвийн тоон үзүүлэлтийн дүн /2010 - 2011 оны үзүүлэлтүүдийг хурьцуулалт, тэрбум төг/

Орлого, зарлагын төрөл	2010 оны 12 сар			2011 оны 12 сар		
	Улсын нэгдсэн төсөв	Улсын төсөв	Орон нутгийн төсөв	Улсын нэгдсэн төсөв	Улсын төсөв	Орон нутгийн төсөв
Төсвийн орлого:						
Нийт орлого, тусламжийн дүн	3122,5	2488,5	360,9	4400,6	3306,5	580,5
Тогтворжуулалтын сан	-	-	-	241,0	241,0	
Нийт орлого	3122,5	2488,5	360,9	4159,6	3065,4	580,5
Урсгал орлого	3078,3	2253,7	335,1	4141,3	2842,7	534,3
Татварын орлого	2688,2	1937,9	301,8	3636,8	2455,7	462,1
Татварын бус орлого	390,0	315,8	33,3	504,4	386,9	72,1
Хөрөнгийн орлого	5,6	-	5,6	16,8	-	16,8
Тусламжийн орлого	38,5	234,8	20,1	1,5	222,7	29,4
Төсвийн зарлага:						
Нийт зарлага ба эргэж төлөгдөх цэвэр зээл	3080,7	2366,2	358,1	4792,0	3423,7	521,1
Нийт зарлага	2847,3	2132,8	358,1	4792,0	2933,3	521,1
Урсгал зардал	2256,3	1609,8	292,6	3234,4	2024,2	365,4
Хөрөнгийн зардал	591,0	523,0	65,5	1067,1	909,0	155,8
Эргэж төлөгдөх цэвэр зээл	233,4	233,4	-	490,4	490,4	-

Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль

Шинээр баталсан Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн дагуу төсөв тогтворжуулах гол хэрэгсэл бол Төсвийн тогтворжуулалтын сан бөгөөд төсвийн удирдлагын зарчим, төсвийн тусгай шаардлагад нийцсэн нэгдсэн төсвийн дунд, урт хугацааны тогтвортой байдлыг хангах зорилготой. Тус санд тэнцвэржүүлсэн орлогоос давсан бүх орлогыг оруулна. Өөрөөр хэлбэл эрдэс баялгын үнэ төлөвлөж байснаас давж өссөн үед тогтворжуулалтын санд хөрөнгө хуримтлагдах бөгөөд үнэ буурсан үед уг сангаас төсвийн алдагдалыг санхүүжүүлж байхаар зохицуулж өгсөн байна.

Санг мөнгө хэлбэрээр хадгалж удирдана. Санг байгуулах доод хэмжээ нь ДНБ-ний 5 хувьтай тэнцүү байх бөгөөд эх үүсвэр нь төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогоос давсан орлого, төсвийн ашиг зэрэг орлогуудаас бүрдэнэ. Сан нь зөвхөн төсөв тогтворжуулахад хязгаарлагдмал зориулалтай. Сангийн удирдлага, хяналт, тайлагналыг Төв банк-Засгийн газрын эрх, үүрэг, хариуцлага, сангийн өгөөжийн норм, эрсдлийн менежементийн зэрэг харилцааг зохицуулах гэрээ байгуулж мөрдөх аж.

Хүснэгт 5.

- Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийг дагаж мөрдөх шилжилтийн хугацаа

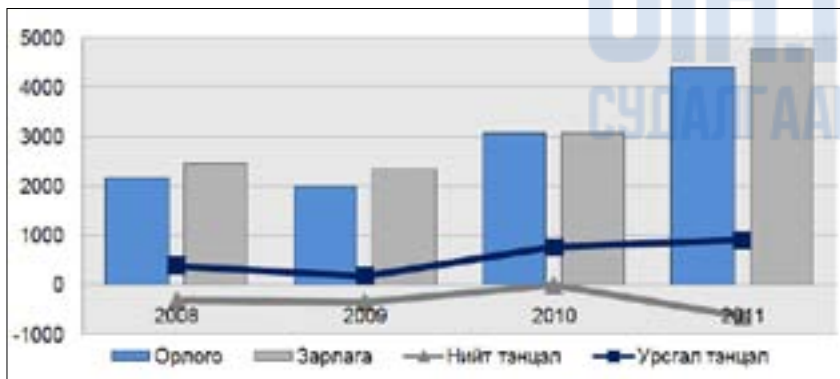
Тусгай шаардлагууд Төсвийн жил	2011 он	2012 он	2013 он
Нэгдсэн төсвийн орлогыг тэнцвэржүүлсэн журмаар тооцох	Баримтлана	Баримтлана	Баримтлана
Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл нь тухайн төсвийн жилийн ДНБ-ний 2 хувиас илүүгүй алдагдалтай, эсхүл ашигтай байх	Баримтлахгүй	Баримтлахгүй	Баримтлана
Тухайн жилийн нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын өсөлтийн хувь нь тухайн жилийн эрдэс баялгийн бус ДНБ-ний өсөлтийн хувь, тухайн жилийн өмнөх дараалсан 12 жилийн эрдэс баялгийн бус ДНБ-ний өсөлтийн дунджийн аль ихээс хэтрэхгүй байх	Баримтлахгүй	Баримтлахгүй	Баримтлана
Улсын өрийн өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлсэн үлдэгдэл нь тухайн жилийн оны үнээр тооцсон дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 40 хувиас хэтрэхгүй байх	Баримтлана /хуулиар 50 хувь байж болох бөгөөд 40 хувиас илүү гарсан 10 хувиар зөвхөн Хөгжлийн банкинд зээлийн баталгаа гаргах зориулалттай/	Баримтлана /хуулиар 60 хувь байж болох бөгөөд 40 хувиас илүү гарсан 20 хувиар зөвхөн Хөгжлийн банкинд зээлийн баталгаа гаргах зориулалттай/	Баримтлана /хуулиар 50 хувь байж болох бөгөөд 40 хувиас илүү гарсан 20 хувиар зөвхөн Хөгжлийн банкинд зээлийн баталгаа гаргах зориулалттай/

Төсвийн тэнцэл

Нэгдсэн төсвийн нийт орлого 2011 онд 4 400,6 тэрбум төгрөг, нийт зарлага ба эргэж төлөгдөх цэвэр зээл 4792,0 тэрбум төгрөг болж нийт тэнцэл 391,4 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай гарлаа.

Зураг 6.

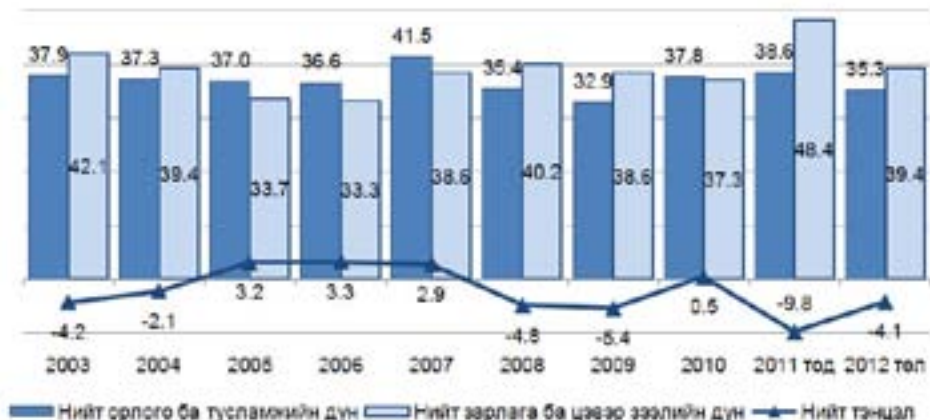
- 2007 оноос хойшхи Нэгдсэн төсвийн орлого, зарлагын өсөлт бууралт болон нийт тэнцэл, урсгал тэнцэл

Улсын нэгдсэн төсвийн орлого

Төсвийн урсгал орлого 2011 оны урьдчилсан гүйцэтгэлээр 4141.3 тэрбум төг, урсгал зардал 3234.4 тэрбум төг болж, тэнцвэржүүлсэн урсгал тэнцэл 906.9 тэрбум төгрөгийн ашигтай гарчээ.

Зураг 7. Монгол Улсын нэгдсэн төсөв – 2003-2012 он (ДНБ -нд эзлэх хувиар)/

Татварын орлого:

Татварын нийт орлого өмнөх оныхоос 948.6 тэрбум төг буюу 35.3 хувиар нэмэгдэхэд зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн орлогын албан татвар 367.3 тэрбум төг буюу 86.8 хувиар буурсан хэдий ч дотоодын бараа, үйлчилгээний татварын орлого 563.2 тэрбум төг буюу 65.1 хувь, бусад татварын орлого 262.2 тэрбум төг буюу 84.7 хувь, аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын орлого 154.4 тэрбум төг буюу 39.5 хувь, гадаад худалдааны татварын орлого 144.1 тэрбум төг буюу 74.5 хувь, нийгмийн даатгалын шимтгэлийн орлого 119.1 тэрбум төг буюу 36.0 хувь, хүн амын орлогын албан татварын орлого 69.7 тэрбум төг буюу 43.3 хувиар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Татварын бус орлого:

Татварын бус орлого өмнөх оныхоос 114.4 тэрбум төг буюу 29.3 хувиар өсөхөд хувьцааны ногдол ашгийн орлого 33.4 тэрбум төг буюу 60.5 хувь, төсөвт газрын өөрийн орлого 22.1 тэрбум төг буюу 13.5 хувь, хүү, торгуулийн орлого 21.4 тэрбум төг буюу 59.2 хувь, газрын тосны орлого 21.2 тэрбум төг буюу 38.7 хувь, бусад нэр заагдаагүй орлого 12.8 тэрбум төг буюу 26.8 хувь, навигацын орлого 3.5 тэрбум төг буюу 11.1 хувиар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

Улсын нэгдсэн төсвийн зарлага

Засгийн газрын мөрийн хөтөлбөрт дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд нэгдсэн төсвийн зарлагын эзлэх хэмжээг жил бүр бууруулах бодлого хэрэгжүүлэх, төсвийн хүрээний мэдэгдэл, эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл, улсын төсөв, төсвийн тодотголыг боловсруулах, батлахад улсын төсвийн нийт зарлагыг дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 33 хувиас хэтрүүлэхгүй байх, хөрөнгө оруулалт, бүтээн байгуулалтын шинжтэй зарлагаас бусад зайлшгүй шаардлагатай бус урсгал зардлыг нэмэгдүүлэхгүй байх, гадаад өрийн зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийг хангах бодлогыг баримтлаж байна.

Улсын нэгдсэн төсвийн зарлага ба эргэж төлөгдөх цэвэр зээлийн нийт хэмжээ 2011 оны урьдчилсан гүйцэтгэлээр 4792.0 тэрбум төг болж, өмнөх оныхоос 1711.3 тэрбум төг буюу

55.6 хувиар нэмэгдсэн нь зээлийн үйлчилгээний төлбөрийн зардал 5.0 тэрбум төг буюу 11.8 хувиар буурсан хэдий ч татаас, шилжүүлгийн зардал 621.4 тэрбум төг буюу 59.3 хувь, хөрөнгийн зардал 476.1 тэрбум төг буюу 80.6 хувь, бараа, үйлчилгээний зардал 361.8 тэрбум төг буюу 31.0 хувь, эргэж төлөгдөх цэвэр зээл 257.1 тэрбум төг буюу 2.1 дахин өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Хөрөнгийн зардалд 2011 оны урьдчилсан гүйцэтгэлээр 1067.2 тэрбум төг зарцуулсан нь өмнөх оныхоос 476.1 тэрбум төг буюу 80.6 хувиар нэмэгджээ. Энэ нь дотоодын эх үүсвэрээс зарцуулсан хөрөнгийн зардал 454.1 тэрбум төг буюу 80.9 хувь, гадаад эх үүсвэрээс зарцуулсан хөрөнгийн зардал 22.0 тэрбум төг буюу 74.9 хувиар өссөнөөс шалтгаалжээ.

Монгол улсын нийт зарлагын өсөлтийн гол шалтгаан нь ашигт малтмалын өсөлтийн жилүүдэд төсөв уул уурхайгаас хэт хамааралтай болсон ба тэрхүү хуримтлалын ихэнх хэсгийг цалин хөлс, нийгмийн халамжийн зардал, хөрөнгө оруулалтын зардалуудад зарцуулсан байна.

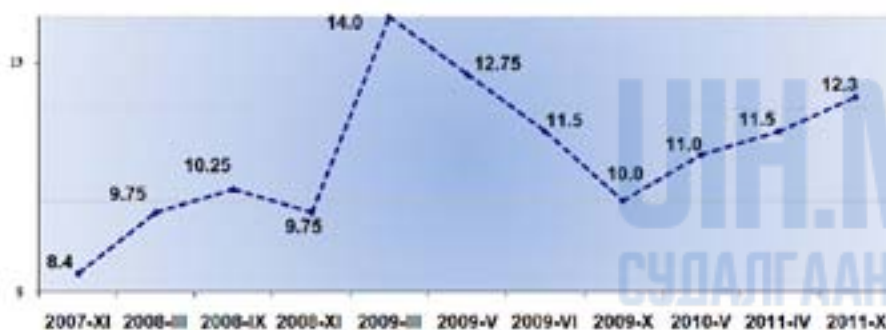
III. Монгол Улсын мөнгөний үзүүлэлтүүд

Бодлогын хүү

Монгол банкнаас бодлогын хүүг эдийн засгийн тухайн үеийн нөхцөл байдал, цаашдын чиг хандлагад нийцүүлэн тогтоодог. Мөнгөний бодлогоо чангаруулна гэдэг нь ТБҮЦ-ны хүүгээ нэмэх замаар банкуудад зээлээс өөр ашиг авчирдаг активт байршуулах сонголт өгөх, заавал байлгах нөөцийн нормыг нэмэгдүүлснээр зээлийн өсөлтийг хазаарлах зэргийг ерөнхийд нь ойлгож болно. Энэ ч үүднээс Монголбанк өнгөрсөн 2011 онд заавал байлгах нөөцийн нормыг 11 хувь, бодлогын хүүгээ 12.25 хувь, төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын харьцааг 25 хувьд тус тус хүргэж өсгөөд байгаа билээ.

Монголбанкнаас 2011 он гарсаар 4-р сард инфляцийн өсөлт, илүүдэл мөнгөний нийлүүлэлт зэрэг эдийн засгийн хэт халалтын шинж тэмдгүүд илэрч эхэлсэнтэй холбогдуулан бодлогын хүүг 0.5 нэгж хувиар нэмэгдүүлж 11.5% болгосон бол 2011 оны 10 дугаар сарын 26 -ний өдөр бодлогын хүүг 0,5 хувиар нэмэгдүүлж 12,25 хувьд хүргэсэн.

Зураг 8: Төвбанкны бодлогын хүүний өөрчлөлт

Инфляци

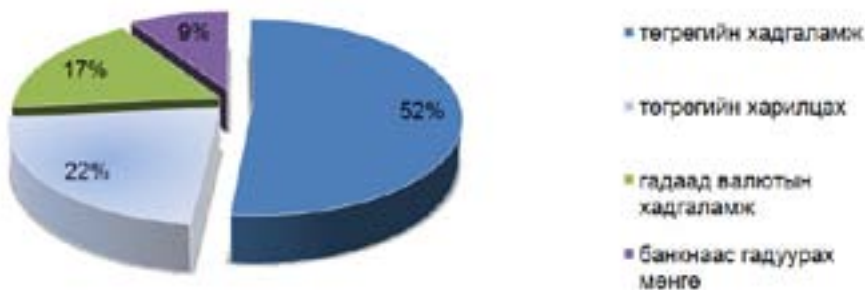
Энэ жил түлш шатахуун, махны үнийн өсөлтөөс хамаарч нийтийн тээврийн үйлчилгээний үнэ, өргөн хэрэглээний хүнс болон зарим барааны үнэ өссөн. Хэрэглээний үнийн улсын индекс (ХҮҮИ) тооцсон инфляцийн түвшин өнгөрсөн 2011 эцсийн байдлаар УБ хотод 11.1 хувь, улсын хэмжээнд 10.2 хувьд хүрч өмнөх сарынхаас 2.0 хувиар өссөн гэж ҮСХ-оос тооцжээ. Инфляцийн жилийн дундаж түвшин 9.2 хувь байв.

Ерөнхий индекс өмнөх сарынхаас өсөхөд хүнсний бүтээгдэхүүн 8.2 хувиар өссөн бөгөөд энэхүү өсөлтөд мах, махан бүтээгдэхүүний үнэ өмнөх оноос 19.9 хувиар өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна. Мөн оны эцсийн инфляцид мах махан бүтээгдэхүүний үнэ 30.3 хувь, хувцас бөс барааны үнэ 18.3 хувь, тээврийн үйлчилгээний үнэ 16.6 хувь, орон сууц, ус, цахилгаан түлшний бүлгийн үнэ 12.2 хувийн нэмрийг тус тус өсөлт нөлөөлжээ.

Мөнгөний нийлүүлэлт, түүний бүтэц

Мөнгөний нийлүүлэлт (M2) 2011 оны эцэст 6427.2 тэрбум төг болж, өмнөх сарынхаас 304.0 тэрбум төг буюу 5.0 хувиар өсчээ. Энэ тоог 2010 оны эцэстэй харьцуулхад 1747.2 тэрбум төг буюу 37.3 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна.

Зураг 9. Мөнгөний нийлүүлэлтийн бүтэц

Мөнгөний нийлүүлэлт (M2)-ийг бүтэцийн хувьд авч үзвэл 45.4 хувийг төгрөгийн хадгаламж, 19.08 хувийг төгрөгийн харилцах, 12.18 хувийг гадаад валютын харилцах, 15.25 хувийг гадаад валютын хадгаламж, 8.07 хувийг банкнаас гадуурх мөнгө бүрдүүлжээ. Үүнээс үзвэл мөнгөний нийлүүлэлтэд төгрөгийн харилцахын эзлэх хувь өмнөх улирлаас 4.4 пунктээр, гадаад валютын хадгаламж 4.95 пунктээр, гадаад валютын харилцахынх 8.18 пунктээр тус тус өссөн бол, төгрөгийн хадгаламж 7.9 пунктээр, банкнаас гадуурх мөнгөнийх 0.13 пунктээр буурчээ. Гүйлгээнд байгаа бэлэн мөнгө 2011 оны эцэст 713.4 тэрбум төг болж, өмнөх сарынхаас 34.4 тэрбум төг буюу 5.1 хувь, өмнөх оныхоос 193.7 тэрбум төг буюу 37.3 хувиар өссөн байна.

Аж ахуйн нэгж, иргэд байгууллагад олгосон зээлийн өрийн үлдэгдэл

Аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэдэд олгосон нийт зээлийн өрийн үлдэгдэл 2011 оны эцэст 5641.1 тэрбум төг болж, өмнөх сарынхаас 202.4 тэрбум төг буюу 3.7%, харин өмнөх оныхоос 2376.4 тэрбум төг буюу 72.8 % өссөн байна. Хугацаа хэтэрсэн зээлийн өрийн үлдэгдэл 2011 оны эцэст 73.7 тэрбум төг болж, өмнөх сарынхаас 2.2 тэрбум төг буюу 3.1 % өсч, өмнөх оныхоос 16.9 тэрбум төг буюу 18.7 % буурчээ. Банкны системийн хэмжээгээр чанаргүй зээл 2011 оны эцэст 330.0 тэрбум төг болж, өмнөх сарынхаас 13.2 тэрбум төг буюу 3.8 %, өмнөх оныхоос 44.4 тэрбум төг буюу 11.9 хувиар буурсан байна.

Зураг 10: Чанаргүй зээлийн нийт зээлд эзлэх хувийн жин

Хүснэгт 6.

- Аж ахуйн нэгж, иргэдэд олгосон зээлийн өрийн үлдэгдэл /Он оноор харьцуулсан байдлаар/

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Нийт зээл	1223.3	2056.1	2635.5	2655.0	3264,8	5641,1
өсөлтийн хувь	42.3%	68.1%	28.2%	0.7%	17,2%	72,8
Хэвийн зээл	1129.9	1947.7	2353.6	2071.3	2799,9	5237,4
өсөлтийн хувь	43.1%	72.4%	20.8%	-12.0%	28,0%	46,2%
Хугацаа хэтэрсэн зээл	33.3	40.3	93.3	121.7	90,6	73,7
өсөлтийн хувь	59.3%	21.0%	131.5%	30.4%	-25,9	-18,7
Чанаргүй зээл	60.0	68.1	188.7	462.0	374,4	330,0
өсөлтийн хувь	21.2%	13.5%	177.1%	144.8%	-19,7	-11,9
Чанаргүй болон хугацаа хэтэрсэн зээлийн нийт зээлд эзэлж буй хувь	7.6%	5.3%	10.7%	22.0%	14,2%	7,1%

Нийт хадгаламжийн хэмжээ

Банкны салбарт 2011 оны IV дугаар улирлын байдлаар 15 банк үйл ажиллагаа явуулж байна. Банкуудын иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудаас татан төвлөрүүлсэн хадгаламжийн хэмжээ жилээс жилд нэмэгдсээр байгаа бөгөөд 2009 онд өмнөх оноос 35.1 хувиар, 2010 онд 48,5 хувиар өсч байсан бол 2011 оны 12 дугаар сарын эцэст 3905.2 тэрбум төгрөгт хүрч өмнөх сарынхаас 80.7 тэрбум төг буюу 2.1 хувиар, өмнөх оны мөн үеийнхээс 1149.0 тэрбум төг буюу 41.7 хувиар өссөн байна. 2011 оны эцсийн байдлаар байдлаар ДНБ оны үнээрээ 10899,9 тэрбум төгрөг болж, нийт хадгаламжийн хэмжээ ДНБ-ний 35,8 хувийг эзэлж байна.

Зураг 11: Нийт хадгаламжийн хэмжээ, ДНБ-нд эзлэх хувиар

Иргэд, байгууллагын нийт төгрөгийн хадгаламж

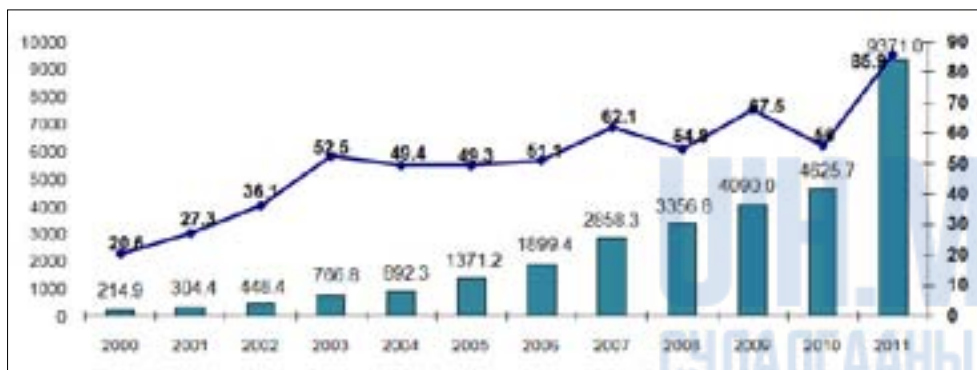
2011 оны I сарын эцэст 2922.4 тэрбум төг болж, өмнөх сарынхаас 102.8 тэрбум төг буюу 3.6 хувиар өсжээ. Гадаад валютын хадгаламж 12 дугаар сарын эцэст 982.8 тэрбум төг болж, өмнөх сарынхаас 22.1 тэрбум төг буюу 2.2 хувиар буурч, өмнөх оныхоос 228.2 тэрбум төг буюу 30.2 хувиар нэмэгджээ.

Гадаад валютын нөөцийн талаар

Урсгал дансны алдагдал нь санхүүгийн хөрөнгийн дотогшлох урсгалаар нөхөгдөж, гадаад валютын цэвэр албан нөөц 2011 оны 12 дугаар сарын эцэст 2,273.9 сая ам.долларт хүрлээ. Энэ нь өмнөх оны мөн үеэс 8.7% -иар буюу 182.8 сая ам.доллараар өсчээ.

Арилжааны банкуудын актив

Зураг 12. Арилжааны банкуудын активын хэмжээ

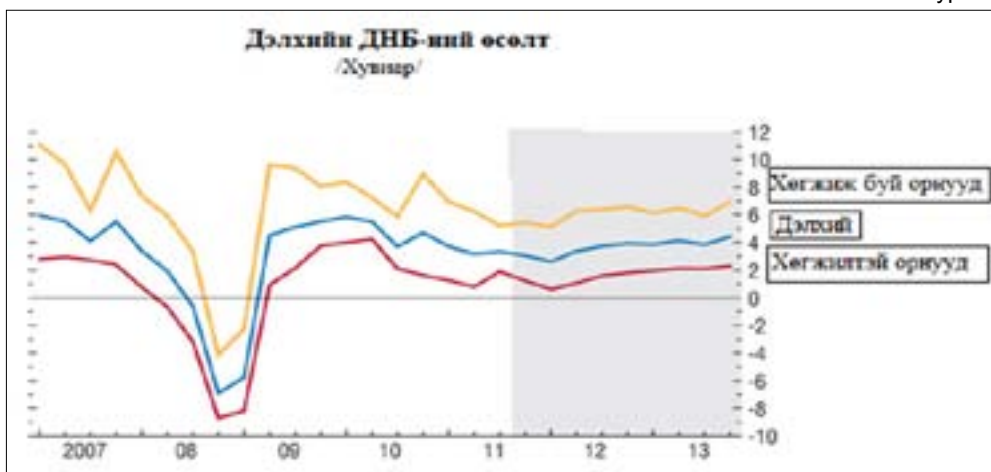

Банкуудын нийт актив 2011 оны 12 дугаар сарын эцэст 9371.6 тэрбум төг болж, өмнөх улирлаас 1178.9 тэрбум төг буюу 14.39 хувиар өсч, өмнөх оны мөн үеийнхээс 3126.0 тэрбум төг буюу 50.1 хувиар өслөө. Нийт активт эзлэх бүлгүүдийн хувийн жинг авч үзвэл, дотоодын зээл (цэвэр) 57.36 хувь, Төв банкны үнэт цаас 9.39 хувь, банкны нөөц 12.22 хувь, гадаад актив 7.59 хувь байсан ба бусад бүлгүүдийн хувийн жин 13.44 хувийг тус тус бүрдүүлсэн байна.

Хоёр: ДЭЛХИЙН УЛС ОРНУУДЫН МАКРО ЭДИЙН ЗАСГИЙН 2011 ОНЫ ТОЙМ

Өнгөрсөн 2011 онд дэлхийн эдийн засагт өрнөсөн үйл явдлууд хэдэн жилийн өмнөөс эхэлсэн шинэ хандлагыг улам бататгаж өгөв. Тухайлбал, хөгжилтэй орнуудын хөгжлийн эрч хүч суларсан, дэлхийн санхүүгийн төв Ази руу шилжиж эхэлсэн, хөгжиж буй орнуудын эдийн засгийн өсөлт дэлхийн өсөлтөд голлох хувь нэмэр оруулах болсон зэргийг дурьдаж болно. Доорхи зургаас сүүлийн 20 жилийн турш хөгжиж буй орнуудын дэлхийн ДНБ-д эзлэх хувь тогтмол нэмэгдэж ирсэн нь илт харагдаж байна.

Зураг 1

Зураг 2.

2011 онд дэлхийн ДНБ-ийн өсөлт 3 орчим хувьтай байгаа нь 2010 онд 4.3 хувь байснаас буурсан үзүүлэлт юм. Хөгжилтэй орнуудын тухайд 2010 онд 3.1 хувь байсан бол 2011 онд 1.6 хувь болж буурах төлөвтэй байна (ОУВС). Үүнд дэлхийн санхүүгийн хямралыг даван туулах идэвхижүүлэлтийн арга хэмжээний үр нөлөө суларч улс орнууд илүү хатуу бодлого баримтлах болсон, Японд хүчтэй газар хөдөлсөн, Ойрх Дорнодын улс төрийн тогтворгүй байдлаас газрын тосны үнэ өссөн, мөн АНУ, Европын өрийн хямрал зэрэг шалтгаан хамгийн ихээр нөлөөлөв.

Харин хөгжиж буй орнуудын ДНБ -ний өсөлт 2010 онд 7.3 хувь байсан бол 2011 онд 6.4 хувьтай байна (ОУВС). Хэдийгээр уул уурхай, хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний үнэ дэлхийн зах зээл дээр өндөр байсан нь байгалийн нөөц баялаг ихтэй орнуудад сайнаар туссан ч, хөгжилтэй орнуудын зах зээлийн эрэлт буурсан, мөн мөнгөний хатуу бодлого хэрэгжүүлж эхэлсэн зэрэг нь сөрөг нөлөө үзүүлсэн гэж дүгнэж болохоор байна.

Зураг 3.

Дээрх зурагнаас харахад 2011 онд нэрлэсэн ДНБ -ний өсөлтийн хувь хамгийн өндөр байсан улс бол Хятад бөгөөд харин хамгийн бага өсөлттөйд Евро бүсийн улсууд орсон байна. Харин Японы өсөлт байгалийн гамшигийн улмаас өмнөх 2010 оныхоос буурсан үзүүлэлттэй гарсан байна. Харин цаашдаа эдгээр улсуудын ДНБ -ний өсөлтийг харьцангуй тогтвортой байна гэж ОУВС -аас таамаглаж байна. 2011 онд Хөгжилтэй орнуудын импортын хэмжээ өмнөх оны 11.5 хувиас 4.8 хувь хүртэл буурсан ба хөгжиж буй орнуудын хувьд ч мөн адил 15 хувиас 11.3 хувь болж буурсан байна. Экспортын хэмжээ ч мөн адил буурсан үзүүлэлттэй байна. Барааны үнийн хувьд газрын тосны үнэ өссөн боловч бусад барааны үнэ буурсан байна. Харин хэрэглээний үнэ 2011 онд өссөн байна. /Хүснэгт 1/

Хүснэгт 1.

	2010	2011	2012 Урьдчилан тооцсон
Дэлхийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл	5.2	3.8	3.3
Өндөр хөгжилтэй орнууд	3.2	1.6	1.2
АНУ	3.0	1.8	1.8
Евро бүсийн улсууд	1.9	1.6	-0.5
Хөгжиж буй орнууд	7.3	6.2	5.4
Хөгжиж буй Ази	9.5	7.9	7.3
Хятад	10.4	9.2	8.2
Латин Америк	6.1	4.6	3.6
Ойрх дорнод	4.3	3.1	3.2

Сахарын Африк	5.3	4.9	5.5
Дэлхийн худалдаа /бараа үйлчилгээ/	12.7	6.9	3.8
Импорт			
Хөгжилтэй орнууд	11.5	4.8	2.0
Хөгжиж буй орнууд	15.0	11.3	7.1
Экспорт			
Хөгжилтэй орнууд	12.2	5.5	2.4
Хөгжиж буй орнууд	13.8	9.0	6.1
Барааны үнэ /америк доллар/			
Газрын тос	27.9	31.9	-4.9
Бусад	26.3	17.7	-14.0
Хэрэглээний үнэ			
Хөгжилтэй орнууд	1.6	2.7	1.6
Хөгжиж буй орнууд	6.1	7.2	6.2

Зүүн Азийн хөгжиж буй орнууд

Хөгжиж буй Зүүн Азийн өсөлт 2011 оны эхний хагас жилд хурдацтай өссөн хэвээр байсан боловч гадаад эрэлтийн сулралаас хамааран оны сүүлээр тогтворжиж эхэлсэн байна. Ойрын хугацаанд АНУ-ын санхүүгийн хямрал үргэлжлэх хандлагатай байгаа болон Евро бүсийн өрийн асуудал зэрэг нь санхүүгийн тогтворгүй байдалд мөн хөрөнгө оруулагч нарт нөлөөлж байна. Хөгжиж буй Зүүн Азийн бодит ДНБ-ны өсөлт 2011 онд 8.2 хувиар өссөн /Хятад улсыг оруулалгүйгээр 4.7 хувь/ ба 2012 оны өсөлтийг 7.8 хувь болж буурна гэж урьдчилан тооцоолж байна.

Хятад улсаас бусад Зүүн Азийн бүс нутгийн хөгжиж буй эдийн засгийн бодит ДНБ-ний өсөлт 2010 оны дөрөвдүгээр улиралд 5.7 хувь байснаас 2011 оны хоёрдугаар улиралд 4.5 хувь болж буурсан. Харин Зүүн Азийн хөгжиж буй улсуудын өсөлт 2010 оны сүүлийн улиралд 9.1 хувь байснаас 2011 оны хоёрдугаар улиралд 8.5 хувь болж буурсан үзүүлэлттэй байна.

Хятад улсын хувьд 2010 оны сүүлийн улиралд 9.8 хувь байсан үзүүлэлтээс 2011 оны эхний хагас жилд 9.6 хувь болж буурсан ба гуравдугаар улиралд 9.1 хувь болж буурсан байна. /Зураг 4/ Индонез улсын жилийн өсөлтийн хувь 2011 оны 3-р улиралд байсан хэмжээ нь 2011 оны эхний улирлын түвшинтэй ижил байгаа нь байгалийн баялаг ихтэй улсуудын өсөлтийн хувь нь бусад үйлдвэрийн бүтээгдэхүүн экспортлогч улсуудаас илүү хэвийн тогтвортой байсан байна. /Зураг 5/

Зураг 4.

Эх сурвалж: Дэлхийн банк

Тайлбар: Хөгжиж буй орнууд /Малайз, Филиппин, Тайланд, Вьетнам, Индонез улсууд орно/

Зураг 5. Үйлдвэрлэгч, экспортлогч орнуудын Бодит өсөлтийн хувь

Эх сурвалж: World Development Indicators (WDI) ба Дэлхийн банк

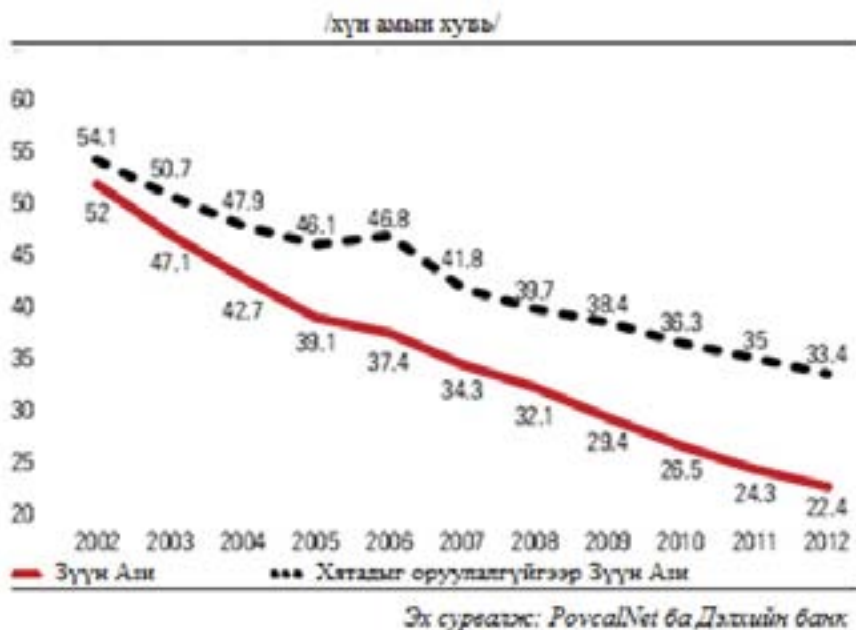
Тайлбар: Дэлхийн банкны тооцоолсон 2011 оны тоо.

Үйлдвэрлэгчид улсуудад Камбож, Малайз, Тайланд, Филиппин улсууд орно. Байгалийн баялагтай улсуудад Вьетнам, Индонез, Монгол, Лаос, Зүүн Тимор, PNG улсууд багтана. Түүнчлэн өнгөрсөн онд үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний өсөлт удааширсан байна. Зүүн Азийн гол бүс нутгуудын нийлүүлэлт, ялангуяа электрон бүтээгдэхүүний экспорт буурсан байна. Харин өргөн хэрэглээний бараа бүтээгдэхүүн болон түүхий эдийн эрэлт өндөр хэвээрээ байгаа ба байгалийн баялаг арвин орнуудын экспорт, ДНБ-ний өсөлт өндөр түвшинд байсан хэвээрээ байна. Зүүн Азийн орнууд, ялангуяа Хятад улс нь дэлхийн эрэлт хэрэгцээг хангах гол эх үүсвэр болсоор байна.

Эдийн засгийн өсөлт нэмэгдэж буй өнөөгийн байдалд авч үзэхэд, хөгжиж буй Зүүн Азийн орнуудад өдөрт 2 америк доллараас доош /ядуурлын түвшинээс доош/ өртгөөр амьдардаг хүмүүсийн тоо 2011 онд 24.3 хувь болон буурсан үзүүлэлт нь 2010 оны 26.5 хувь байснаас

2 хувиар буурсан ба 2011 оны сүүлч гэхэд ойролцоогоор 38 сая хүн ядуурлаас гарсан гэж урьдчилан тооцож байна. /Зураг 6, 7/

Зураг 6 Ядуурлын хувь

Зураг 7

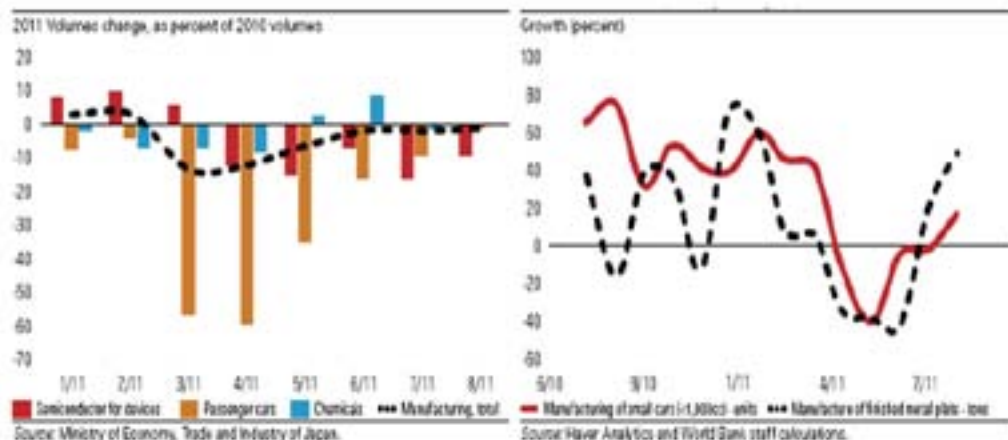

Зарим улсад болсон үерийн улмаас энэ жилийн өсөлтөнд маш их хохирол учруулсан ба хэдийгээр үерийн учруулсан хохирлын хэмжээний хамгийн сүүлийн тооцоо гараагүй байгаа ч гэсэн үерийн улмаас Тайланд улсын 2011 оны ДНБ-ний өсөлт урьдчилан тооцож байснаас 2,4 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна. Үерийн улмаас үйлдвэрлэлийн нийлүүлэлтэнд нөлөөлснөөс Зүүн Азийн орнууд бүхэлдээ бүтээгдэхүүний алдагдалд орсон байна.

2011 оны эхээр 3-р сард Япон улсад болсон цунамигаас хойш Зүүн Азийн бусад орнуудад нийлүүлэх электрон бараа, автомашины нийлүүлэлтэнд нөлөөлсөн ба их хэмжээний үйлдвэрийн хохирол учирсан. Жишээлбэл, Тайланд улсад машины үйлдвэрийн өсөлт 2011 оны 2-р сард 46 хувь байсан бол 4-р сард 40 хувь болж буурсан байна. Мөн зарим үйлдвэрүүдийн хувьд мөн адил нөлөөлсөн байна. /Зураг 9/ Гэхдээ Японы эдгээр үйлдвэрүүдийн үйлдвэрлэл 6-р сараас буцаж хэвийн болсноос хойш Зүүн Азийн орнуудын үйлдвэрлэлийн түвшин хуучин хэвэндээ очсон. /Зураг 8/ Харин одоо дэлхийн электрон бараа, авто машины эрэлтийн зах зээлийн хэмжээнээс хамаарч үйлдвэрлэлийн түвшин хуучин түвшиндээ байх эсэх нь хамаарч байна.

Зураг 8 - 9

Японы үйлдвэрлэл /2010 онтой харьцуулсан хувь/

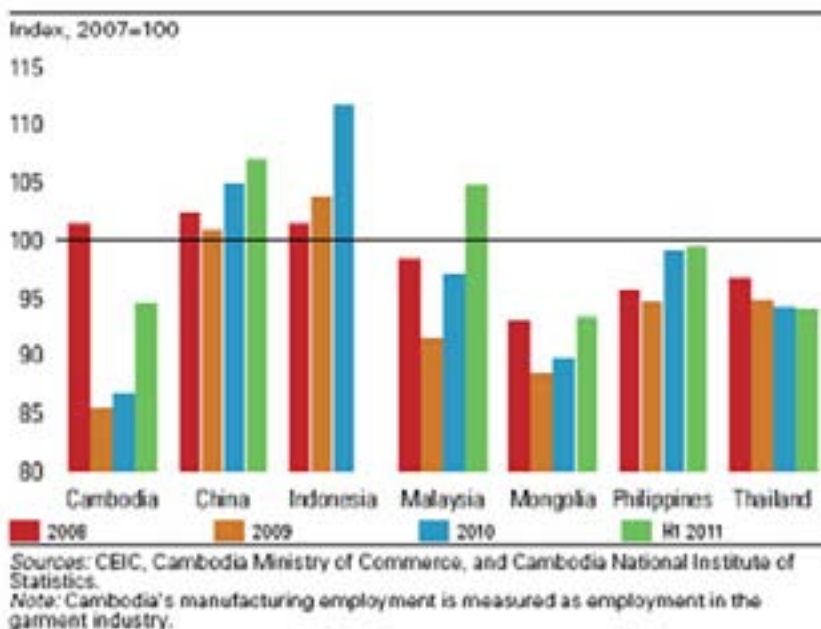
Эх сурвалж: Япон улсын Эдийн Засаг, Худалдааны Яам

Дэлхийн ажилчдын өсөлт буурч байгаа ба зарим бага-дунд орлоготой орнуудын ажил эрхлэгчдийн хэмжээ 2011 онд хямралын өмнөхөөс доод түвшинд байсаар л байна. Харин Индонез, Малайз, Хятад улсуудын хувьд 2007 оны үзүүлэлтээс өссөн байна. Эдгээр Зүүн Азийн бага-дунд орлоготой орнуудын дотроос Монгол улсад ажилгүйдлийн хувь харьцангуй өндөр байна. Харин Тайланд улсын 2011 оны ажилгүйдлийн хувь хамгийн бага буюу өмнөх онуудаас буурсан үзүүлэлттэй байна. /Зураг 10, 11/

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН

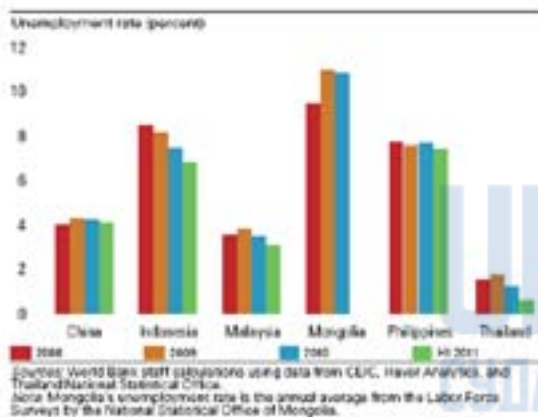
Зураг 10

- Ихэнх улсад 2008 оны хямралаас өмнөх түвшинээс доор байсаар байна. Индекс 2007 = 100

Эх сурвалж: Камбожын Худалдааны Яам болон Камбожын Үндэсний Статистикын Байгууллага

Зураг 11. Ажилгүйдлийн хувь /хувиар/

Эх сурвалж: Дэлхийн банк

Тайлбар:

- Монгол улсын ажилгүйдлийн хувийг Монгол улсын Үндэсний Статистикийн Хорооноос гаргасан ажиллах хүчний судалгаанаас авсан жилийн дундаж ажилгүйдлийн хувь

Зүүн Азийн өсөлтийн чиг хандлага нь дэлхийн эдийн засгийн тогтворгүй байдал болон байгалийн гамшиг зэргээс голчлон нөлөөлсөн байна. Евро бүсийн өрийн асуудлыг шийдвэрлэх явц удааширч байгаа нь хөрөнгө оруулагчдын санааг зовоосоор байна.

Хөрөнгийн урсгал хөрөнгийн зах зээлээс гарч буйг дагаад үнэт цаасны зах зээл Зүүн Азид уналтанд орж байна. Хэдийгээр Евро бүсийн орнууд банкны асуудал болон өрийн асуудлыг шийдвэрлэх талаар хэлэлцээр хийсэн боловч зах зээлийн байдал тогтворгүй хэвээр байсаар байна. Европын банкны Зүүн Азийн хөгжиж буй орнуудад буцаан төлөх өрийн хэмжээ 427 тэрбум америк доллар ба энэ нь ДНБ-ний 6 хувьтай тэнцэж байна.

Дэлхийн эдийн засгийн өсөлтийн удааширсан байдал илүү удаан хугацаанд үргэлжлэх магадлалтай байгаатай холбоотойгоор, Зүүн Азийн орнуудын бодлого гаргагч нар авч хэрэгжүүлж буй бодлогын талаар дахин бодолцож эхэлсэн байна. Зарим цөөн тооны орноос /ялангуяа Монгол улс, Вьетнам улс/ бусад бүх орон инфляци, мөнгөний урсгалын асуудлаас эхлэн тогтвортой хөгжлийн бодлогыг голчлон анхаарч байна.

Дэлхийн эдийн засгийн 2012 оны төлөв

Ер нь аливаа орны эдийн засгийн гүйцэтгэл ямар байх нь үйлдвэрлэл, гадаад худалдаа, инфляци гэх мэт тухайн орны суурь үзүүлэлтүүд, төрийн зүгээс авч хэрэгжүүлж буй бодлого, мөн хэрэглэгчийн хүлээлт, итгэл гэсэн гурван хүчин зүйлээс хамгийн ихээр хамаардаг. 2011 оны дүнгээс харахад 2012 оны төлвийг тогтворгүй гэж тодорхойлж болохоор байна.

Хүснэгт 2

- The Economist” сэтгүүлд нийтлэгдсэн 2012 оны таамагласнаар ДНБ-ны өсөлтөөрөө тэргүүлэх улс орнуудын жагсаалт

Д/д	Улс	ДНБ -ний өсөлт /хувиар/
1	Макао	15.0
2	Монгол	14.8
3	Ливи	13.6
4	Ирак	10.9
5	Ангола	9.9
6	Нигер	8.5
7	Хятад	8.2
8	Этиопи	8.0
9	Руанда	8.0
10	Лаос	7.9

Хөгжилтэй орнууд дотоод өрийн асуудлаа хэрхэн оновчтой шийдвэрт хүрэх, системийн хэмжээний өөрчлөлт оруулж чадах, эдийн засгийн уналтанд оруулчихгүй байх эсэх нь анхаарал үндсэн асуудал.

Учир нь суурь эдийн засгийн үзүүлэлтүүд сул, төр засаг нэгдсэн зөвшилцөлд хүрч, авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ амжилттай болж чадах эсэх тодорхойгүй, мөн хэрэглэгчдийн хүлээлт муу байгаа юм. Улмаар санхүүгийн салбарын шинэ хямралд ч орж тогтворгүй байдал үүсэхийг үгүйсгэх аргагүй. “The Economist” сэтгүүлд 2012 оны ДНБ-ний өсөлтөөрөө тэргүүлэх улс орнуудын жагсаалтыг нийтэлсэн ба үүнд Макаог 15 хувийн ДНБ-ний өсөлтөөрөө тэргүүлэхээр таамагласан байна. Харин Монгол улс 14.8 хувийн өсөлтөөр хоёрдугаарт орно гэж таамагласан байна. /Хүснэгт 2, Зураг 12/

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН